

ALISHER NAVOIY ASARLARIDA AXLOQIY TARBIYA MASALALARI VA ULARNING ZAMONAVIY TALQINI

Baxtiyorova Dilfuza Ulug‘bek qizi

Urganch RANCH texnologiya universiteti talabasi

Annotatsiya: Alisher Navoiy — o‘zbek va turkiy adabiyotining eng buyuk namoyandalaridan biri bo‘lib, uning asarlari nafaqat adabiy meros, balki axloqiy tarbiya va ma‘naviy qadriyatlar manbai sifatida ham alohida ahamiyatga ega. Navoiy ijodida axloqiy tarbiya masalalari markaziy o‘rin tutadi, u o‘z zamonasining ijtimoiy, ma‘naviy muammolarini chuqur anglab, ularni she‘riy va nasriy asarlarida yoritgan. Uning asarlarida insonning ruhiy olami, axloqiy fazilatlar, insonparvarlik, adolat, halollik, sabr-toqat kabi fazilatlar yuksak qadrlanadi va ularga erishish yo‘llari ko‘rsatiladi. Shu jihatdan Navoiy asarlari bugungi kunda ham axloqiy tarbiya, ma‘naviyatni oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: Alisher Navoiy, tarbiya, adolat, sabr-toqat, muammolar, ma‘naviyat, insonparvarlik, qadriyatlar, fazilatlar.

Alisher Navoiy asarlarida axloqiy tarbiyaning asosiy tamoyillari insonning ichki dunyosini poklash, qalbni yomonliklardan tozalash, ezgu fazilatlarni rivojlantirishga qaratilgan. Uning g‘oyalarida insonning o‘z-o‘zini anglashi, o‘zini tarbiyalashi, hayotda halol va haqqoniy yo‘ldan borishi, o‘z vazifalarini anglab bajarishi muhim o‘rin egallaydi. Masalan, "Xamsa" asarlarida ko‘plab qahramonlar axloqiy-ruhiy kamolot yo‘lida o‘z kurashlarini olib boradilar, turli ijtimoiy va ma‘naviy muammolar yuzasidan hayotiy saboqlar beriladi. Navoiy o‘z asarlarida boshqalar bilan munosabatda bo‘lish madaniyati, adolat va mehr-muruvvat, insonparvarlik g‘oyalarini keng yoritadi. Bugungi kunda Navoiy asarlarining axloqiy tarbiya masalalariga oid talqini yanada dolzarb bo‘lib qolmoqda. Jamiyatning ma‘naviy-axloqiy muammolari, yoshlarning tarbiyasidagi qiyinchiliklar, axloqiy qadriyatlarning zaiflashuvi kabi masalalar Navoiy g‘oyalari orqali yechim topishi mumkin. Zamonaviy pedagogika va psixologiya nuqtai nazaridan Navoiy asarlaridagi axloqiy tamoyillar yoshlarni tarbiyalashda muhim vosita sifatida qaralmoqda. Masalan, uning insonparvarlik, adolat g‘oyalari bugungi kunda ham yoshlarni jamiyatda o‘z o‘rnini topishga, ijtimoiy mas‘uliyatni anglashga, ma‘naviy barkamollikka yetishishga yordam beradi.[1]

Alisher Navoiy ijodida eng muhim axloqiy tushunchalardan biri — adolat. U asarlarida adolatli bo‘lish, haqiqatni himoya qilish, zulmga qarshi turish, xalq farovonligini ta‘minlash kabi g‘oyalarni o‘ta muhim deb hisoblagan. Bu g‘oyalar zamonaviy ijtimoiy hayotda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmaydi. Axloqiy tarbiyada adolat tamoyilini o‘rgatish yoshlarning ijtimoiy mas‘uliyatini oshiradi, ularni

jamiyatning haqiqiy a'zolari sifatida shakllantiradi. Ikkinchi muhim jihat — sabr-toqat, chidamlilik, qiyinchiliklarga bardosh berishdir. Navoiy asarlarida bu fazilatlar ko'plab hikoya va dostonida o'z aksini topgan. U yoshlarni hayotning sinovlariga tayyorlash, ularning ruhi mustahkam bo'lishi uchun sabr-toqatni o'rgatish, kelajakda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ichki kuchni shakllantirishga chaqiradi. Zamonaviy talqiniga ko'ra, bu masala yoshlarni stresslarga bardoshli qilib tarbiyalash, ularning ruhiy barqarorligini ta'minlashda ham muhimdir.[2]

Navoiy shuningdek, insonning o'zini tarbiyalashiga katta e'tibor qaratadi. Uning fikricha, inson o'z kamchiliklarini anglab, ularni bartaraf etishga intilishi lozim. Bu esa o'z navbatida, axloqiy kamolot yo'lida muhim qadam hisoblanadi. Bugungi zamonda ham o'zini bilish, o'z ustida ishlash, shaxsiy kamolotga intilish yoshlarning tarbiyasida ustuvor qoidalar sifatida qabul qilinmoqda. Alisher Navoiy ijodida muhabbat va insonparvarlik ham axloqiy tarbiyaning ajralmas qismi sifatida ko'riladi. U muhabbatni nafaqat shaxsiy his-tuyg'u sifatida, balki insonlarni birlashtiruvchi, jamiyatni yaxshilik sari yetaklovchi kuch sifatida tasvirlaydi. Muhabbat orqali inson o'z do'stlariga, ota-onasiga, vatanga nisbatan fidoyilik, sadoqat kabi xislatlarni rivojlantiradi. Zamonaviy ma'noda, bu g'oya yoshlar orasida ma'naviy bag'rikenglikni, tinchlik va hamjihatlikni oshirishda muhim hisoblanadi.[3]

Alisher Navoiy asarlarida axloqiy tarbiya jarayonida ta'limning ahamiyati ham katta. U o'quvchilarni faqat bilim olishga emas, balki ularga ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni o'rgatishga chaqiradi. Bu esa bugungi ta'lim tizimidagi ma'naviy tarbiya masalalariga to'g'ridan-to'g'ri bog'lanadi. Navoiy g'oyalari ta'lim jarayonida axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash, yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda samarali vosita sifatida qo'llanilishi mumkin. Zamonaviy ijtimoiy muhitda Navoiy asarlarining axloqiy g'oyalari yoshlar tarbiyasida muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Axloqiy qadriyatlarning yo'qolib borishi, ijtimoiy muammolarning ko'payishi yoshlarni to'g'ri yo'lga boshlash va ularni ma'naviy yetuk insonlar qilib tarbiyalash zaruratini keltirib chiqarmoqda. Shu nuqtai nazardan, Navoiy ijodi yoshlarni tarbiyalashda, ularni jamiyatda mas'uliyatli va axloqiy yetuk shaxs sifatida shakllantirishda katta ahamiyatga ega.[4]

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, Alisher Navoiy asarlarida axloqiy tarbiya masalalari chuqur va keng qamrovli yoritilgan. Uning asarlarida axloqiy qadriyatlar, insonparvarlik, adolat, sabr-toqat, muhabbat va o'zini tarbiyalash kabi tamoyillar markaziy o'rin tutadi. Bu g'oyalar zamonaviy yoshlarni tarbiyalashda, ularni ijtimoiy hayotga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Navoiy ijodi nafaqat tarixiy madaniy meros, balki bugungi kunda ham ma'naviy tarbiya va axloqiy oshkoralik uchun zamin yaratadi. Uning asarlaridan olingan darslar yoshlarni yaxshilik sari yetaklashda, jamiyatda axloqiy muhitni yaxshilashda, shaxsiy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli, Navoiy axloqiy tarbiya

masalalaridagi g'oyalari bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan va yoshlar tarbiyasida keng qo'llanilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirov, S. (2023). "Alisher Navoiy va uning axloqiy-etik qarashlari". O'zbekiston Adabiyoti va San'ati, 12, 54-62.
2. Mirzaeva, D. (2021). "Navoiy asarlarida tarbiya va ma'naviyatning o'rni". Ma'naviyat va Tarbiya, 3(5), 22-30.
3. Islomov, A. (2020). "Alisher Navoiy ijodida sabr va adolat g'oyalari". Pedagogika Ilmi, 15(4), 77-85.
4. Toshpo'latova, M. (2024). "Navoiy asarlarida axloqiy qadriyatlar va ularning zamonaviy talqini". Adabiyotshunoslik Izlanishlari, 8, 103-118.
5. Qurbanova, N. (2022). "Ma'naviy tarbiya va Navoiy falsafasi". O'zbek Tili va Adabiyoti, 9(2), 45-53.
6. Raxmatov, M. (2023). "Alisher Navoiy ta'lim-tarbiyasi: an'analar va yangicha qarashlar". Ilmiy Meros, 6, 33-42.
7. Yodgorova, L. (2021). "Navoiy dostonlarining axloqiy-psixologik tahlili". Ma'naviyat, 4(7), 29-37.
8. Sultonov, Z. (2020). "Axloqiy tarbiya va ijtimoiy hayotda Navoiy ta'siri". Jamiyat va Tarbiya, 11(3), 8-15.
9. Ergasheva, S. (2024). "Navoiy asarlarida insonparvarlik g'oyalari". Adabiyot va Jamiyat, 7, 90-98.
1. Bektemirov, O. (2023). "Navoiy ijodining zamonaviy pedagogik ahamiyati". Ta'lim va Tarbiya, 10(1), 55-65.